

AUTOPLAY DASTURIDA ELEKTRON ISHLANMA TAYYORLASH (6-SINF INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI)

U.S.Xonimkulov

*Jizzax davlat pedagogika universiteti,
Axborot texnologiyalar va sun'iy intellekt kafedrası o'qituvchisi
Matematika va informatika ta'lim yo'nalishi 4-bosqich talabasi*

U.X.Toshmurodov

Annotatsiya: Ushbu maqola 6-sinf o'quvchilari uchun mo'ljallangan bo'lib, AutoPlay dasturidan foydalanib multimedia elektron ishlанmalar yaratish jarayonini batafsil yoritadi. Maqolada AutoPlay Media Studio dasturining imkoniyatlari, interfeysi va asosiy vositalari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, elektron darslik, testlar va interaktiv materiallar yaratishning amaliy yo'llari ko'rsatilgan. Maqolada o'qituvchilar va o'quvchilar uchun foydali bo'lgan bosqichma-bosqich qo'llanma ham keltirilgan. Maqola informatika fanini o'qitishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanishni ommalashtirish maqsadida yozilgan.

Kalit so'zlar: AutoPlay Media Studio, elektron ishlанma, multimedia, interaktiv darslik, prezentatsiya, 6-sinf informatika, axborot texnologiyalari, elektron ta'lim.

Elektron ishlанma (elektron o'quv-uslubiy majmua) — ma'lum bir mavzu yoki fan bo'yicha shaklda olinadigan, matn, rasm, audio, video, animatsiya va interaktiv elementlarni o'z ichiga oladigan ko'p komponentli ta'lim resursidir. An'anaviy qog'oz o'quv qurollaridan farqli o'laroq, elektron ishlанmalar talabaga qulay, interaktiv ko'rgazmali ko'rgazmali bilim olish imkonini beradi.

Zamonaviy multimedia vositalarini ishlab chiqarishga va undan keyin oid dasturiy ta'minotlar ishlab chiqarish bo'lib, ulardan biri AutoPlay dasturidir.

Elektron ishlанmalarining imkoniyatlari:

- Ko'p yaratilgan media fayllarni bir muhitda birlashtirish
- samarali bilan interaktiv muloqot
- Istagan vaqt va joyga sayohat qulayligi
- O'quv jarayonini individuallashtirish
- Vizual va eshituv kanallar orqali bilimni yo'lga qo'yish

1. AutoPlay Media Studio dasturi haqida umumiy ma'lumot

AutoPlay Media Studio 8 — diskning avtozapusk oynasini olish uchun mo'ljallangan dastur bo'lib, uning yordamida elektron kitoblar, CD/D vizitkalar, taqdimotlar, o'rtacha o'yinlar, elektron albomlar, video fayllar to'plamlari, audio yoki video pleerlar, kichik tovar va fayllar kataloglarini kiritish mumkin. Istalgan fayl yoki hosil to'plamini bitta muhitga birlashtirish, qolaversa, CD yoki DVD disklar uchun AutoRun-menyusi qilishda AutoPlay Media Studio eng kuchli vizual paket qiladi. Multimedia texnologiyasiga amaliy dasturlarni kiritish

uchun AutoPlay Media Studio dasturidan borish, yordam uchun juda oson va qulay interfeysni taqdim etadi. AutoPlay Media Studio bilan ishlashda dasturlash ishlari talab qilish. Dastur Indigoroze kompaniyasi tomonidan ishlab chiqarilgan disk va dasturiy ta'minot CD/DVDlarning avtomatik ishga tushirish (A) menyularini kerakli tarzda to'ldirilgan. yangi dastur dasturi kengayib, to'la multimedia ishlanma muallifi darajasiga ko'tarilgan.

2. Dasturning asosiy va xususiyatlari

Indigoroze AutoPlay Media Studio loyihada dasturlarni tez va oson uchun kerakli darajada va mumkin. boshqa audio, videoanimatsiyalar va boshqa ob'ektlar uchun alohida imkoniyatlar va yo'riqnomalar ham mavjud.

AutoPlay Media Studio foydalanuvchilarga mavjud audio, video, matn va Flash fayllari, veb-saytlar va skriptlarni media fayllarni to'g'ri qo'shimcha sudrab orqali integratsiya qilish yaratish qulay intuitiv foydalanuvchi interfeysiga, ega bo'lib, dasturlash bo'yicha hech qanday bilim talab qilmaydi.

Dastur tarkib turlarini qo'llab-quvvatlash:

Kontent turi	Fayl formatlari
Rasm	JPG, PNG, BMP, GIF
Video	AVI, MP4, WMV, FLV
Audio	MP3, WAV, OGG
Matn	TXT, RTF, HTML
Flash animatsiyasi	SWF
Veb	HTML, URL

4. Dastur interfeysining tuzilishi

AutoPlayni ishga tushirganda muloqot dasturida to'rtta taklif suriladi:

- 1) Create a new project — yangilashni tayyorlash;
- 2) mavjud loyihani ochish — biridan birini ochish;
- 3) Restore last open proyekti — qayta ishlashni rejalashtirishni ochish;
- 4) AutoPlay Media Studio dan chiqish — dasturdan chiqish.

Dastur interfeysi tarkibiy qismlardan iborat:

Bosh paneli menyusi — File, Edit, View, Insert, Project, Tools, Window, Help bo'limlari mavjud bo'lib, har bir dasturning tegishli funktsiyalarini boshqaradi.

Asboblari paneli (Toolbar) — eng ko'p quvvat amallar uchun tugmalar: yangi ulanish, ochish, ushlab turish, oldinga/orqaga tushirish, oldindan ko'rish.

Loyiha oynasi (Project Panel) — sahifalar ro'yxati, foydalaniladigan media fayllar va parametrlari ko'rsatiladi.

Ish maydoni (Canvas) — elektron ishlanmaning vizual ko'rinishi shakllantiriladi; ob'ektlar shu yerga olinadi va tartibga solinadi.

Xususiyatlar (Properties Panel) — panel ob'ektning shrift, rang, o'lcham, joylashuv va skript parametrlari.

3. AutoPlay Media Studio tomonidan qo'yilgan asosiy ob'ektlar

Amaliy dastur muhitini ishlab chiqarish uchun AutoPlay Media Studio dasturiy mahsulot uchun tayyor ob'ektlar mavjud bo'lib, ular tarkibiga buyruq tugmasi, tovushlarni ishlab chiqaruvchi, fayllarni printerdan bosmaga chiqarishni ta'minlovchi, veb-saytlarni boshqaruvchi va boshqa ko'plab interaktiv elementlar mavjud.

Asosiy obyektlar tafsiloti:

Button (Tugma) — foydalanuvchi bilan interaktiv muloqotning asosiy vositasi. Tugmaga skript kodi biriktiriladi. Label (Matn) — sarlavha, ta'rif va yaratilgan matnlarini mahsulotlar uchun. Shrift, rang va o'lchamini erkin sozlash mumkin.

Image (Rasm) — JPG, BMP, GIFdagi tasvirlarni ish maydoniga PNG format beradi.

Video (Video player) — AVI, MP4, WMV formatidagi video fayllarni to'g'ridan-to'g'ri sahifaga o'rnatish yaratadi.

Web (Web sahifa) — HTML fayl yoki internet manzilini (URL) sahifa ichida ko'plab.

Flash — SWF animatsiyalari va interaktiv Flash kontentni qabul qilish uchun.

Paragraph (Matn bloki) — ko'p qatorli formatlangan matnlarni, formula va jadvallarni ko'rsatadi.

4. Elektron ishlanma bosqichlari

AutoPlay Media Studio dasturining elektron ishlanmasini ishlab chiqarish jarayoni bosqichlardan iborat:

Birinchi bosqich — Rejalashtirish. Elektron ishlanmaning maqsadi, auditoriyasi, bo'lim tuzilmasi va kerakli media materiallari ro'yxatiga oldindan belgilab qo'ying. Sahifalar yaratishsi (storyboard) tuziladi.

Ikkinchi bosqich — Yangi boshlash. Dastur ishga tushiriladi, "Create a new" tanlanadi va loyiha shablони (bo'sh tayyor shablon) tanlab yoki loyiha. Loyihaning bo'yi va fon rangini,.

Uchinchi bosqich — Sahifalar shakllantiriladi. AutoPlay Media Studio dasturi elektron darslik uchun har bir darslik uchun video va harakat effektini berish mumkin. Har bir alohida sahifaga (Sahifa) joylandi.

To'rtinchi bosqich — Kontent xizmati. Matn, rasm, video, audio va boshqa ob'ektlar mos sahifalarga qo'shiladi. Ob'ektlarning o'lchami, joylashuvi va vizual ko'rinishi sozlanadi.

Beshinchi bosqich — Navigatsiya va skriptlar. Tugmalar orqali sahifalar o'rtasida o'tish skriptlari yoziladi: sahifaga o'tish uchun Page.Jump("Page2"), ovozni yo'l va o'chirish uchun esa maxsus skript kodlari.

Oltinchi bosqich — Dizayn va uslubni birlashtirish. Barcha sahifalar bir xil rang yaratishsi, va vizual uslubda rasmiylashtiriladi. Bu ishlanmaning professionalligini ta'minlash.

Etinchi bosqich — Sinov va nashr. Ishlanma Preview rejimida sinab ko'riladi, xatolar tuzatiladi va keyin EXE fayl yoki AutoRun paket sifatida nashr qilinadi.

5. Sript tili va avtomatlashtirish

AutoPlay Media Studio o'ziga xos Lua asosidagi skript tilidan qarab. Bu til orqali murakkab interaktiv funksiyalar amalga oshirish:

Agar C, C++, Java, Visual Basic tillari bilan ishlashga ega bo'lsangiz, bu dasturni yanada oshadi.

Skriptlarning mualliflari:

1. Sahifalar o'rtasida shartli o'tish (if-else mantiqiy tuzilmalari)
2. yaxshi kiritgan ma'lumotlarni qayta (test, viktorina siqilish)
3. Audio va video fayllarni boshqarish
4. Toshqa asboblari va dasturlarni ishga tushirish
5. O'z va hisoblagichlar yordamida talabgorlarga yordamni
6. Elektron ishlanmaning yordam qismlari

Ta'lim joylardan elektron ishlanmalar qayd qilingan bo'limlardan tashkil topadi:

asosiy sahifa (Bosh menu) — ishlanmaning nomini, muallifini va navigatsiya tugmalarini o'z ichiga oladi. foydali bu sahifadan kerakli bo'limga o'.

Nazariy qism — mavzuning nazariy mazmuni matn, rasm va video orqali bayon qilish. Matn qismlari formatlanadi, muhim atamalar ajratib ko'rsatadi.

Ko'rgazmali materiallar — rasm, jadval, grafik, animatsiya va video materiallar talabaning bajarilishini osonlashtirish.

Amaliy topshiriqlar — javobgarlik uchun savollar, masalalar yoki amaliy dasturlar beradi.

Test va nazorat — interaktiv test savollari (to'g'ri/noto'g'ri, ko'p tanlovli) sinflarni bilimlarni baholash tizimi.

Adabiyot va qo'shimcha materiallar — ishlab chiqarilgan manbalar ro'yxati va qo'shimcha o'qish uchun havolalar.

7. AutoPlay Media Studio ning ta'limdagi o'rni

AutoPlay Media Studio Computer Based Training (CBT) dasturlariga kirish uchun keng qo'llanma. boshqa:

- Elektron darsliklar — tegishli fanlar bo'yicha o'quv resurslari
- Interaktiv taqdimotlar — dars yoki ma'ruza uchun vizual qo'llanmalar
- Multimedia ma'lumotnomalari — izohli lug'at va ensiklopediyalar
- Trening kurslari — kasbiy malaka olish uchun o'quv majmualari
- Test tizimlari — bilimlarni aniqlashchi interaktiv testlar

AutoPlay Media Studio dasturidan samarali, multimediali interaktiv o'quv-uslubiy qo'llanmalar va elektron ta'lim resurslarini olish mumkin.

Hozirgi kunda ta'lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanish davr talabi bo'lib qoldi. O'qituvchilar o'z darslarini yanada qiziqarli va samarali qilish maqsadida turli dasturiy vositalardan foydalanadilar.

AutoPlay Media Studio — bu multimedia interaktiv ishlanmalar, CD/DVD menyular, elektron darsliklar va prezentatsiyalar yaratish uchun mo'ljallangan professional dastur. U

dasturlash bilimini talab qilmasdan, oddiy foydalanuvchilar ham murakkab interaktiv loyihalar yarata olishi uchun qulay muhit taqdim etadi.

6-sinf o'quvchilari uchun AutoPlay dasturini o'rganish nihoyatda muhim, chunki bu ularning kreativ fikrlash qobiliyatini, texnologik savodxonligini va ijodiy salohiyatini rivojlantiradi. Shu bilan birga, o'quvchilar yaratgan elektron ishlanmalar boshqa fanlarni o'rganishda ham qo'l keladi.

8. Dasturning asosiy xususiyatlari

Xususiyat	Tavsif
Interfeys tili	Ingliz tili (oson va tushunarli interfeys)
Sahifalar soni	Cheksiz sahifalar qo'shish imkoniyati
Multimedia	Video, audio, rasm, animatsiya qo'llash
Interaktivlik	Tugmalar, qutilar, ro'yxatlar va boshqalar
Eksport	EXE, HTML, CD/DVD formatlarida chiqarish
Skriptlar	LUA skript tilida dasturlash imkoniyati
Shablon	Ko'plab tayyor shablon va dizaynlar
O'lcham	Istalgan ekran o'lchamiga moslash

9. AUTOPLAY DASTURINING INTERFEYSI

AutoPlay Media Studio dasturini ishga tushirgandan so'ng, quyidagi asosiy elementlardan iborat ish muhiti ko'rinadi:

Interfeys elementi	Vazifasi
Menyu paneli	Fayl, tahrirlash, ko'rish va boshqa buyruqlar
Asboblari paneli	Tez-tez ishlatiladigan tugmalar to'plami
Sahifalar paneli	Barcha loyiha sahifalarini ko'rsatadi
Ish maydoni	Asosiy loyiha yaratish hududi
Obyektlar paneli	Rasmlar, tugmalar, matn elementlari
Xususiyatlar paneli	Tanlangan obyektning sozlamalari

10. AMALIY ISH: ELEKTRON ISHLANMA YARATISH

"6-sinf Informatika va axborot texnologiyalari " mavzusida elektron darslik yaratish

10.1. Yangi loyiha ochish

1	AutoPlay Media Studio dasturini ishga tushiring (ikki marta bosing yoki Start → All Programs orqali toping).
2	Dastur ochilganda 'New Project' (Yangi loyiha) tugmasini bosing.
3	Ochilgan muloqot oynasida loyiha nomi (Project Name) maydoniga: "6-sinf darsligi "deb yozing.
4	Loyiha saqlanadigan joyni (Location) tanlang: masalan, 'Ish stoli' (Desktop) papkasini tanlang.
5	Ekran o'lchamini tanlang: 1024 × 768 piksel yoki 800 × 600 piksel.
6	'Create' (Yaratish) tugmasini bosing — yangi bo'sh loyiha ochiladi.

10.1.1-rasm.Bosh sahifa

10.2. Fon rasmi qo'shish

1	Asosiy ish maydonida sichqonchanning o'ng tugmasini bosing.
2	Paydo bo'lgan menyudan 'Page Properties' (Sahifa xususiyatlari) ni tanlang.
3	Ochilgan oynada 'Background' (Fon) bo'limiga o'ting.
4	'Image' (Rasm) variantini tanlang va '...' tugmasini bosib rasm faylini toping.
5	Kompyuteringizdan O'zbekiston xaritasi yoki bayrog'i rasmini tanlang.

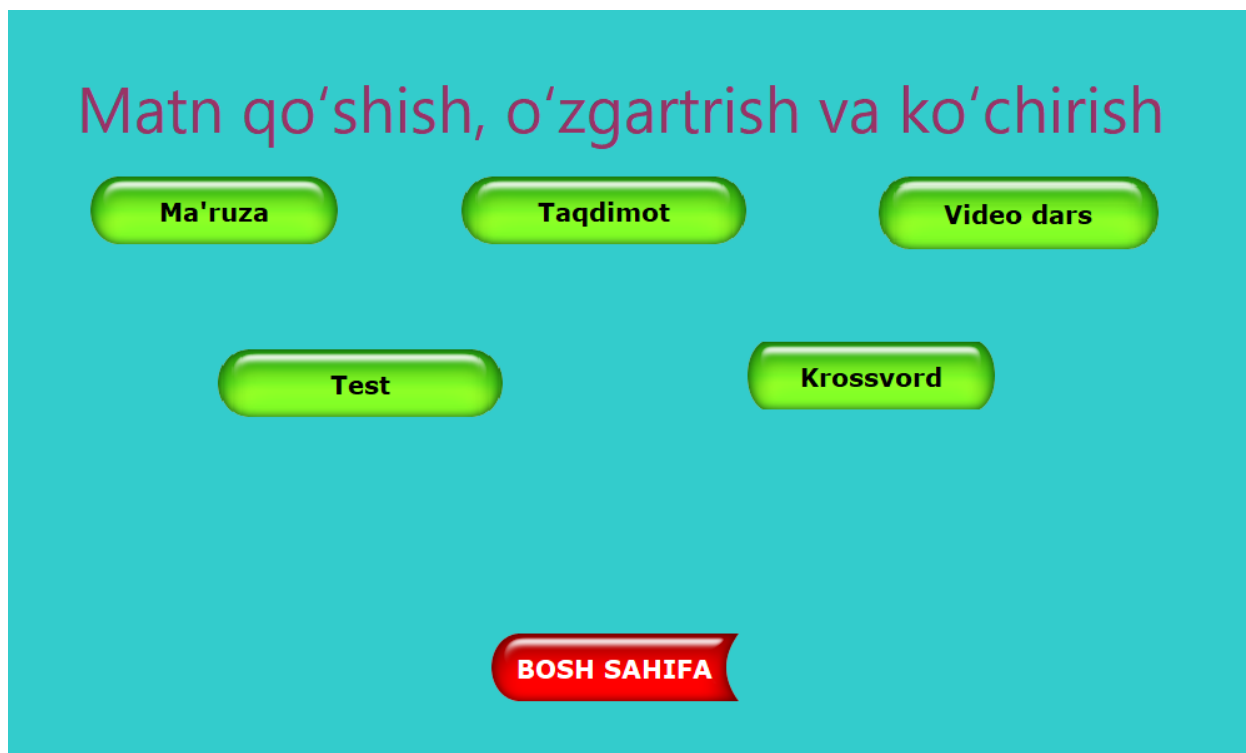
- 6 'Stretch to fit' (O'lchamga moslashtir) variantini belgilang va 'OK' tugmasini bosing.

10.1.2-rasm.Kirish

10.3. Matn (Label) qo'shish

1	Yuqori asboblardagi 'Label' (Matn) vositasini toping va bosing.
2	Ish maydoniga sichqonchani sudrab matn joylashadigan to'rtburchak chizing.
3	Paydo bo'lgan matn maydoniga: "6-sinf darsligi" deb yozing.
4	Matnni ajratib oling (Ctrl+A) va o'ng tomonda xususiyatlar panelini oching.
5	Shrift (Font): 'Arial' yoki 'Times New Roman', O'lcham (Size): 24-36 pt.
6	Rang (Color): pushti yoki sariq rang tanlang (fon bilan kontrast hosil qilsin).
7	Matnni markazlashtiring: 'Alignment → Center' tugmasini bosing.

10.1.3-rasm.Mavzular

10.4. Rasm (Image) qo'shish

1	Asboblar panelidagi 'Image' (Rasm) vositasini bosing.
2	Ish maydoniga rasm joylashadigan joy uchun to'rtburchak chizing.
3	Xususiyatlar panelida 'Image' maydonining yonidagi '...' tugmasini bosing.
4	Fayl menejeri ochiladi — O'zbekiston haqidagi rasmni toping va tanlang.
5	'Maintain Aspect Ratio' (Nisbatni saqlash) variantini belgilang.
6	Rasmni sichqoncha bilan kerakli joyga suring va o'lchamini rostlang.

10.5. Tugma (Button) yaratish va sahifalar bog'lash

1	Asboblar panelidagi 'Button' (Tugma) vositasini tanlang.
2	Ish maydoniga tugma uchun to'rtburchak chizing.
3	Xususiyatlar panelida 'Text' maydoniga: 'Keyingi sahifa →' deb yozing.
4	Tugmaning 'On Click' (Bosilganda) hodisasini toping va ikki marta bosing.

5	Skript muharririda: Page.Jump(2) buyrug'ini yozing — bu 2-sahifaga o'tishni bildiradi.
6	'OK' tugmasini bosib skriptni saqlang.
7	Loyihani ishga tushirib tugmani sinab ko'ring (F5 tugmasi).

10.6. Audio va video qo'shish

1	Yuqori menyudan 'Insert → Object → Video' ni tanlang.
2	Ish maydoniga video uchun joy ajrating.
3	Xususiyatlar panelida '...' tugmasini bosib video faylni tanlang (MP4, AVI, WMV).
4	Audio uchun: 'Insert → Object → Audio Player' ni tanlang.
5	Audio faylni (MP3, WAV) xususiyatlar paneli orqali ulang.
6	AutoPlay variantini belgilash orqali sahifa ochilganda avtomatik ijro etilishini sozlang.

10.1.4-rasm.Vidio qo'shish

10.7. Sahifalar yaratish

To'liq elektron darslik uchun kamida 4 ta sahifa yarating:

Sah ifa №	Sarlavha	Tarkibi
1	Bosh sahifa	Sarlavha, rasm, kirish matni, Boshlash tugmasi
2	Tarix bo'limlari	Navigatsiya menyusi (tugmalar bilan)
3	Mavzu matni	Rasm, matn, audio izoh
4	Test savollari	Interaktiv test (to'g'ri/noto'g'ri javoblar)

10.8. Loyihani EXE formatida saqlash va tarqatish

1	Yuqori menyudan 'Project → Build' (Loyihani yig'ish) ni tanlang.
2	Ochilgan muloqot oynasida 'AutoPlay Executable (.exe)' ni tanlang.
3	Saqlash joyini tanlang: masalan 'Ish stoli' ni ko'rsating.
4	Fayl nomini yozing: 'Ozbekiston_Tarixi_Darslik' deb kiriting.
5	'Build' tugmasini bosing — dastur .exe faylni yaratadi.
6	Tayyor EXE faylni ikki marta bosib sinab ko'ring.
7	Zarur bo'lsa Flash disk yoki emailga yuborish mumkin.

XULOSA

AutoPlay Media Studio dasturi 6-sinf o'quvchilari uchun elektron ishlanmalar yaratishning kuchli va qulay vositasi hisoblanadi. Ushbu maqolada ko'rib chiqilgan amaliy mashg'ulot orqali o'quvchilar:

- Zamonaviy multimedia dasturiy ta'minot bilan ishlash ko'nikmalarini egallaydi
- Shaxsiy kreativ loyihalar yaratishni o'rganadi
- Turli fanlar bo'yicha elektron o'quv materiallari tayyorlay oladi
- Axborot texnologiyalarini kundalik hayotda qo'llash malakasini rivojlantiradi
- Guruhda hamkorlikda ishlash va natijalarni taqdim etish tajribasini qozonadi

Mazkur amaliy ish o'quvchilarda axborot texnologiyalariga qiziqishni kuchaytiradi, ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini takomillashtiradi. O'qituvchilar tomonidan to'g'ri tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning nafaqat informatika, balki boshqa fanlarni ham yanada samarali o'zlashtirishlariga zamin yaratadi. Kelgusida AutoPlay dasturini informatika darslarida muntazam qo'llash, loyihaviy ta'lim usuli bilan birga olib borish tavsiya etiladi.

ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 19-apreldagi Maktab ta'limida raqamli ta'lim resurslarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risidagi Qarori. — Toshkent, 2021.
2. Informatika va axborot texnologiyalari: 6-sinf darsligi / Muallif: H.A. Abduqodirov va boshqalar. — Toshkent: O'qituvchi, 2023. — 192 b.
3. IndigoRose Software. AutoPlay Media Studio 8.5 Official User Guide. — IndigoRose Corporation, 2020. — 340 p.
4. Yusupov R. Multimedia texnologiyalari va ulardan ta'limda foydalanish. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. — 156 b.
5. Ахметов Б.С. Информационные технологии в образовании. — Алматы: Мектеп, 2021. — 280 с.
6. Xasanov N., Nazarov O'. Elektron ta'lim resurslari yaratish metodikasi. — Toshkent: TDPU, 2022. — 128 b.
7. Anderson, L.W. & Krathwohl, D.R. A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy. — New York: Addison Wesley Longman, 2001. — 352 p.
8. AutoPlay Media Studio rasmiy veb-sayti. — URL: <https://www.indigorose.com> (murojaat qilingan: 2024-yil 15-mart).